Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem.

Цана асобнага нумару 20 грош.

БЕЛАРУСКАЯ ДОЛЯ

Выходзіць тры разы ў тыдзень.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12, m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 2 зл. Для заграніцы ўдвая даражэй.

Перамена адрэса 30 грошы.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 гр., за радок пэтыту ў 1 шп

№ 20. Вільня, Серада, 25-га сакавіка 1925 г. Год І.

У 400-я угодкі беларускага друку у Вільні.

Сёньня, 25 сакавіка, беларускае грамадзянства сьвяткуе вялікі культурны юбілей.

400 гадоў назад найвыдатнейшы беларускі дзеяч старога Рэнэсансу, доктар Францішк Скарына з слаўнага места Полацку, выпусьціў у сьвет з сваей друкарні ў Вільні *першую кнігу, друкаваную на Беларускай Зямлі — пабеларуску*.

Ня будзем тут гаварыць аб значэньні друкарства наагул: гэта-ж кожнаму і так ясна. Кніга друкаваная, кніга, *размножаная ў неабмяжованым ліку* і затым *танная і для кожнага даступная* — гэта-ж магутная сіла, якая здольна разьнесьці ў народныя масы сьвятло навукі, знаньня, здольна разбудзіць і прасьвятліць мысьль народу.

І кніга Скарына, незалежна нават ад свайго зьместу, выпаўніла гэтую ролю ў поўнай меры. Яна далучыла Беларускі народ да таго вялікага руху мысьлі чалавечай, які ў XV і XVI сталецьці магутнай хваляй разьліўся па ўсей Заходняй Эўропе. Вялікія ідэі заходня-эўрапэйскіх гуманістаў, разьбіваньне панурага панаваньня царквы з часоў сярэднявечча— усё гэта звонкім эхам адбілася ў Беларусі, і ў выніку гэтага на нашай зямлі *распачынаецца слаўны пэрыяд нашага старога Адраджэньня—Рэнэсансу*.

Скарыне слушна належыцца часьць ад патомных пакаленьняў, якія цяпер — пасьля сталетняга цяжкога сну ў чужацкай няволі — збудзіліся дзеля новага жыцьця і распачалі сваей працай новы Рэнэсанс — новае ўсенароднае Адраджэньне. Скарына — гэта *ўасобленьне няўміраючага генія жывога народу*. І мы, аддаючы належную Скарыне чэсьць, выпаўняем гэтым акт *народнае самапашаны*, перакідаючы адначасна праз прорву вякоў *залаты мост ад нашага старога да новага, сучаснага Адраджэньня*.

Доктар Францішк Скарына.
(Паводле старай гравюры).

І не здарма нашае грамадзянства ў Заходняй Беларусі выбрала дзеля сьвяткаваньня Скарынінскага юбілею дзень 25 сакавіка: у гэты дзень прыпадаюць сёмыя ўгодкі другога гістарычнага здарэньня ў жыцьці нашага народу—акту абвяшчэньня ў Менску *незалежнасьці Беларусі*.

Ня будзем ацэньваць гэтага акту з пункту гледжаньня таго ці іншага палітычнага ці сацыяльнага сьветапагляду. Абвяшчэньне незалежнасьці краю, які ў той мамэнт таптаў бот нямецкага акупанта, зьяўляецца бясспрэчна самым яркім выяўленьнем прабуджэньня нацыянальнае сьвядомасьці Беларускага народу, зьяўляецца вялікім „дерзаніем“ — адважнай спробай стацца поўным, неабмяжованым чужой воляй гаспадарам свае зямлі. Сьвядомасьць беларускіх масаў хутка выявілася і на дзеле: збуджаныя грымотамі Рэвалюцыі беларускі селянін і работнік жывой творчай працай — пры будаваньні сваей дзяржавы ў пастаці Беларускае Сацыялістычнае Радавае Рэспублікі—найлепш пацьвярдзілі, што гэтае „дерзаніе“ было і ёсьць *усенародным*, што беларускія масы дарасьлі да таго, каб *сваімі ўласнымі рукамі каваць сваю долю і волю і шчасьце*.

Вітаючы сёньня Беларускі Народ з вялікім сьвятам, мы жадаем усім беларусам пранікнуцца глыбокай і нязломнай верай у сьветлую будучыну, бо той *Геній Нацыі*, які дае гэткія яркія свае выяўленьні, запраўды *несьмяротны і жыць будзе вечна*.

Латвійская „юстыцыя“.

Нешта дзікое, непадобнае да веры творыцца ў „дэмакратычнай“ рэспубліцы Латвіі.

Яшчэ так нядаўна беларуская прэса за прыклад другім дзяржавам стаўляла палітыку Латвіі ў адносінах да яе нацыянальных меншасьцяў. Але вось узьняўся там нейкі новы вецер, нейкія цёмныя, людаедзкія элемэнты дарваліся да ўлады, і пачалося нешта бяспрыкладнае, што толькі слабыя ўзоры мае ў фашыстаўскай Італіі.

Пачаўся паход улады проці нацыянальных меншасьцяў. Але гэтае зьявішча — ня выключна латвійскае: яго бачым і ў Польшчы, і ў Літве, і яшчэ шмат дзе... Затое спэцыяльна латвійскімі зьяўляюцца **мэтады барацьбы.**

Распачалі, ведама, з найслабейшых: беларусаў. І ўдар зроблены быў па нячысьленай групе інтэлігенцыі, культурных працаўнікоў, якія з благаслаўленьня ранейшых урадаў Латвіі закладалі ў беларускіх паветах беларускія пачатковыя школы, вучыцельскія курсы, гімназіі. Вось, усіх гэтых працаўнікоў на ніве беларускае культуры абвінавацілі ў утварэньні „прастуннае арганізацыі“, якая быццам-то сваей мэтай паставіла „адарваньне беларускіх паветаў ад Латвіі“.

Калі-б нават гэта была праўда, дык і так трудна тут дагледзіць „праступленьне“: яшчэ ў 1919 годзе— ў часе Вэрсальскае канфэрэнцыі — паміж беларускай (Луцкевіч) і латвійскай (Цэленс, Бэргс) дэлегацыямі адбываліся **афіцыяльныя перагаворы аб гэтым,** і абедзьвюма старонамі былі прыняты **прынцыпы вырашэньня гэтага пытаньня ў духу разьмежаваньня паводле нацыянальнасьці большасьці насяленьня з эканамічнымі папраўкамі на падставе ўзаемнасьці.**

Але нават самога факту істнаваньня такое „праступнае“ арганізацыі—**няма.** Падставай дзеля абвінавачаньня чыстых культурнікаў у палітычнай рабоце, як відаць з атрыманага намі абвініцельнага акту, зьяўляецца тое, што ўсе гэтыя асобы — па прафэсіі вучыцялі—вучылі ў школах геаграфіі Беларусі (не **дзяржавы** беларускай, а **нацыянальнае тэрыторыі!**), карыстаючыся **адзіным істнуючым** учэбнікам геаграфіі А. Смоліча і выдадзенымі ў 1919 годзе — таксама **адзінымі істнуючымі** — картамі Беларусі, у якіх гаворыцца і паказана, што ў склад Латвіі — з прычыны падзелу Беларусі яе суседзямі—увайшла частка беларускае зямлі. Учэбнік і карты пры папярэдніх латвійскіх урадах былі дапушчаны да ўжытку школьнаю ўладаю, і рассылаў іх у школы начальнік беларускага аддзелу ў міністэрстве асьветы, грам. Сахаров („истинно-русскій“), які, аднак, судом звольнены ад адказнасьці за гэта. А вось усе, хто карыстаўся прысланымі тым-жа грам. Сахаровым кніжкамі і картамі, — усе яны аб'яўлены „праступнікамі“, і абвінавачываючы прысуд „дэмакратычнай“ латвійскай юстыцыі, як нас паведамляюць, **забясьпечаны наперад!**

Падробна праглядаючы акт абвіненьня, немагчыма знайсьці нават сьледу якой колечы **палітычнай арганізацыі** ў гэтай справе. Наадварот, сьледзтвам установлена, што, калі так-званы „ўрад Б. Н. Р.“ прыслаў у Дзьвінск на імя аднаго з абінавачаных пісьмо, заклікаючы да палітычнае працы, дык усе гэныя „праступнікі“, сабраўшыся, напісалі аўтарам пісьма адказ, што яны займаюцца выключна культурнай працай і ў палітыку просяць іх ня ўцягіваць....

Ня гледзячы на ўсё гэта, гэных людзей паарыштоўвалі, адных выпусьцілі пад залог, павыкідаўшы адначасна са службы, а другіх дзержаць год ужо ў вастрозе, ды вось у красавіку „справядлівы“ суд мае з імі, як сьлед, „расправіцца“, каб адным махам пазбавіць беларускае насяленьне Латвіі адзіных яго павадыроў.

Мы прыпамінаем старыя царскія часы ў Расеі, часы самае дзікае рэакцыі,—але і тады ўлада ня толькі ня лічыла „праступленьнем“ учэбнікі геаграфіі Польшчы, або карты яе, але сама выкладала ў школах гісторыю падзелаў Польшчы, вялізарная часьць якое адыйшла пад уладу Расеі. І ніводзін расейскі жандар ці ахраньнік, ня кажучы аб будзь-што-будзь **культурных** пракурорах, ніколі-б і не падумаў перасьледаваць каго-колечы за тое, што той гаварыў аб прыналежнасьці часьці Польшчы да Расеі!

Дый учэбнікі геаграфіі Беларусі, у якіх латвійская „юстыцыя“ дагледзіла „крымінал“, надрукаваны ў Вільні—пад уладай Польшчы. І хоць польскае міні-

Ня спыняйце падачы дэклярацыяу аб беларускай навуцы у школах!

19 сакавіка дэлегацыя беларускіх і украінскіх дэпутатаў была ў прэм'ера Грабскага і віцэ-прэм'ера Тугутта, якім падала **сьпіс надужыцьцяў гмінных войтаў і наагул адміністрацыі** пры сцьвярджаньні подпісаў на дэклярацыях аб беларускай школе і пры падачы гэтых дэклярацыяў. Адначасна дэлегацыя прасіла **прадоўжыць тэрмін падачы дэклярацыяў**—з 31 сакавіка **да 31 мая**, значыць, на два месяцы, як гэта ёсьць для дэклярацыяў аб польскіх школах.

Дэлегацыі дадзена завярэньне, што **гэтае дамаганьне будзе разгледжана прыхільна.** Назаўтра-ж мін. Тугутт заявіў дэп. Ярэмічу, што **тэрмін падачы дэклярацыяў праўдападобна будзе прадоўжаны не на два, а на адзін месяц (да 30 красавіка).**

Падаючы гэта да ведама беларускага грамадзянства, папераджаем усіх, каб **ня кідалі пр цы ў кірунку арганізацыі падачы дэклярацыяў і пасьля 31 марца**. Асабліва трэба **ўзнавіць працу** там, дзе з прычыны надужыцьцяў агентаў дзяржаўнае і гміннае ўлады **дэклярацыі ня былі пасьведчаны і дзеля таго не маглі быць у свой час пададзены школьным інспэктаром.**

Ізноу—на мёртвым пункце.

Як было заўсёды праз усе гэтыя пяць гадоў, так і цяпер у справе забясьпечаньня міру шляхам агульнае ці—**групавое** ўмовы „сардэчна запрыязьненыя саюзьнікі"—Англія і Францыя—апынуліся ў варожа розных лагерах. Пры гэтым з поўнай ачывіднасьцяй выявілася непрымірымая супярэчнасьць ці процілежнасьць інтарэсаў і становішчаў абодвух краёў і — на гэтым стоп...

Але час працуе ўсё выразьней і выразьней на карысьць палітычнай сыстэмы Англіі — сыстэмы вольных, але **зраўнаважаных** групавых саюзаў ці „паразуменьняў" між дзяржавамі ў Эўропе...

У справе нямецкай прапазіцыі аб пераглядзе заходніх граніцаў Польшчы, пасьля рашучага бою абодва праціўнікі „захавалі ўсе свае пазіцыі" і пачаўся пэрыяд „ветлівых камплімэнтаў". Чэмбэрлен толькі што заявіў у Парыжу журналістам, што англійскі ўрад зусім ня меў на мэце націскаць на Польшчу, каб яна ўжо пачала перагаворы з Нямеччынай аб пераглядзе граніцаў. Польшча можа зусім не клапаціцца ні аб чым, маючы гэткага вернага і шчырага прыяцеля, як Францыя. Польшча — вялікая дзяржава, дык..., калі б пачаліся перагаворы, Польшча напэўна была б запрошана прыняць у іх учасьце".

Як бачым, камплімэнты не выключаюць пагрозы нейкіх „перагавораў" — усё ў тэй жа справе нямецкіх прапазіцыяў... З свайго боку Эрыо, пасьля цэлага раду красамоўных камплімэнтаў англійскаму ўраду і заяваў аб вернасьці Польшчы, дагэтуль яшчэ, як сьцьвярджае блізкая да яго газэта, ня вырашыў, як лепей і выгадней для Францыі разьвязаць задачу: ці паразуменьнем з Англіяй—шляхам уступак, якія занепакояць і пакрыўдзяць прыяцеляў Францыі і падтрымаюць „ворагаў", ці прыдзецца пачаць штось паважнае бяз учасьця Англіі. З гэтых заяваў з абодвух бакоў відаць зусім ясна, чым яшчэ можа ў кожнай хвіліне пагражаць эўрапэйскаму міру ўся кампанія больш ці менш шчырых рыцараў—абаронцаў яго, а перад усім з лагеру прыхільнікаў „пратаколу аб вечным міры".

стэрства асьветы не дапусьціла гэтае кніжкі да школьнага ўжытку, аднак, польская пракуратура і не падумала караць каго-колечы за аб'ектыўную падачу бясспрэчных і агульна-ведамых фактаў! А беларусаў, як ведама, польская ўлада наагул па галоўцы ня гладзе...

Мімаволі раўнуеш гэты „зроблены" па заказу з Рыгі працэс проці беларускіх культурных дзеячоў з рэпрэсіямі проці латвійскіх палякоў. Палякі ў Латвіі, як сьцьвярдзіла ўся польская прэса ў Польшчы, **запраўды** працавалі і працуюць над тым, каб адарваць ад Латвіі шэсьць каталіцкіх гмінаў над Дзьвіной, якія лічаць польскімі (хаця там жывуць беларусы „польскае" веры). На чале гэтае кампаніі стаіць дэпутат латвійскага сойму, грам. Вержбіцкі. У самым сойме яму рабілі закід у гэтым прадстаўнікі латвійскага ўраду і латышскіх партыяў. Але там ніякага працэсу няма і ня будзе, бо.., за грамадзянамі Вержбіцкімі стаіць суседняя Польская дзяржава, якая адным ударам магла-бы сьцерці з абліча зямлі ўсю Латвійскую рэспубліку, ды ад якое латышы атрымліваюць як раз тое, што ім патрэбна дзеля абароны ад другога магутнага суседа... Перасьледуючы-ж беларусаў, латвійскі ўрад перакананы, што **ніхто і пальцам ня кране дзеля іх абароны**: Польшча — бо гэта **беларусы** (хаця блізу ўсе абвінавачаныя — **грамадзяне Польшчы!**), СССР—бо яны **не камуністы...**

Мы крэпка захаваем гэны латвійскі акт абвіненьня ў нашых нацыянальных архівах, як доказ самага бязглуздага, самага цынічнага зьдзеку „дэмакратычнае" Латвіі над беларусамі,—ad perpetuam rei memoriam.

Ів. Мялешка.

П. Тугутт уваскрос!

(*Камітэт для крэсавых спраў*).

Пасьля скандалаў на зьезьдзе „Wyzwolenia", якія закончыліся адстаўкай (?) усіх уладаў клюбу і партыі, скандалаў, скампрамітаваўшых, калі яшчэ не разваліўшых партыю; пасьля гэтага зьезду, паказаўшага перад усім у партыі вельмі малую групу „тугуттаўцаў",—п. Тугутт лягчэй пайшоў на кампраміс з урадам п. Грабскага.

19/III быў апублікаваны паўафіцыяльны камунікат, у якім сказана, што ў сувязі з праектам утварэньня пры Радзе Міністраў асобнага Камітэту для спраў усходніх ваяводзтваў — наступіла прынцыповае і поўнае ўзгадненьне паглядаў прэм. Грабскага і мін. Тугутта.

П. Тугутт атрымаў пад свае старшынства — на правах прэм'ера — асобны Камітэт да справаў „Крэсаў", статут якога будзе ў бліжэйшых днях апрацаваны—і прыняты шляхам распараджэньня Рады Міністраў (ня пройдзе праз Сойм).

Паўнамоцтвы гэтага Камітэту, як даведаліся газэты, маюць быць вельмі шырокія. Камітэт мае складацца — па ўзору Палітычнага Камітэту Рады Міністраў — з гэткіх міністраў: унутраных спраў, ваеннага, асьветы і зямельных рэформ.

У камітэце маюць разглядацца і яднацца ўсе меры і распараджэньні ўладаў адносна да „**Крэсаў**". Камітэт будзе мець права... прапанаваць назначэньне ці звальненьне ўрадоўцаў на абшары ўсходніх ваяводзтваў, права нагляду (інспэкцыі) над усімі ўрадамі на „Крэсах", права „даваць апінію" аб усялякіх распараджэньнях, цыркулярах і т. п. уладаў на „Крэсах", права атрымліваць копіі ўсіх рапартаў і адчотаў ваяводаў і іншых уладаў на „Крэсах", адрэсаваных цэнтральнаму ўраду.

Пасьля кароткай дыскусіі ў склад Камітэту быў уведзены яшчэ і Міністар загранічных спраў, але гэта зусім ня мае значыць — „няпэўнасьці дзяржавы, што да ўсходніх граніцаў", але мае мэтай толькі разгляд усіх „крэсавых" спраў „з высокага пазёму агульна-дзяржаўнай палітыкі".

Дык вось пэўная „аўтаномія" Крэсаў, прынамсі ў лоне Рады Міністраў, — мае стацца фактам. На чале гэтага „аўтаномнага" Крэсавага Камітэту, як яго старшыня, і мае стаяць п. Тугутт—з правамі і паўнамоцтвамі прэм'ера.

Насколькі рэальнай уладай на „Крэсах" будзе гэты від супрацоўніцтва п. Тугутта з урадам, аб гэтым мы даведаемся ад самага п. Тугутта.... за наступныя 4 месяцы!—Але ўжо наперад можна сказаць, што ад гэтага „ўдваеньня" тых-жа 5 міністраў таго-ж ураду пад новым назовам „Крэсавага Камітэту" — з яго лішнімі „адпісамі" і павялічанай перапіскай ніякіх рэальных зьменаў для „Крэсаў" ня будзе. Усё гэта—толькі аздобы для асабістай біаграфіі п. Тугутта,—усё гэта—зусім нязшкодныя для правіцы ахвяры на аўтар асабістай амбіцыі п. віцэ-прэм'ера...

Што ўсе гэтыя „паўнамоцтвы" толькі гальванізаваньне палітычнага нябожчыка, „вывеска", якая пакуль-што патрэбна для заграніцы (?),— у гэтым ня можа быць ніякага сумліву,..

ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЬЦЁ

Зьезд „Wyzwolenia".

На агульным зьезьдзе „Wyzwolenia" дайшло да раду скандалаў, у выніку якіх урад клюбу і партыі амаль ня ў цэлым складзе выйшаў у адстаўку.

Перад усім, як было заўсёды, палаяліся паны прэзэсы злучаных клюбаў Wyzwolenia і Еднасьці Людовай, п. п. Рудзіньскі і Домбскі. Пан Рудзіньскі заявіў у сваей прамове, што партыя „Wyzwolenia" была чыстай, як сьляза, пакуль не зьвязалася з „домбшчакамі". Гэта выклікала агульнае абурэньне „домбшчакоў" і скандал.

Уканцы п. Рудзіньскі „перапрасіў" п. Домбскага, пішучы, што... з прычыны шуму ён не здалеў дасказаць да канца сваю думку.

Пасьля гэткай „крытыкі" з боку галавы партыі па адрасу злучанай з ёй соймавыя групы, спадзяюцца ізноў „разводу" абодвух клюбаў. Але яшчэ больш скандальны быў канфлікт між тымжа прэзэсам клюбу „Wyzwol. п Рудзіньскім і клюбам „Związku Chłopskiego", з якім клюб „Wyzwolenia" маніўся злучыцца. П. Рудзіньскі аб гэтым саюзьніку і будучым сябру „аб'яднаньня польскага сялянства ў Сойме" выразіўся вельмі рэзка, карысьці ад павялічэньня клюбу ад гэтага злучэньня з „хлопамі" ня будзе, бо з клюбу „Wyzwolenie" выйшлі-бы „інтэлігенты". Што-ж датычыць карысьці паводле якасьці новых сяброў, дык і гэтыя карысьць—„у найвышэйшай меры сумліўная". Дзеля таго п. Рудзіньскі запрапанаваў толькі выбраць з „Związku Chłopskiego" некалькі паслоў, а рэшту пакінуць.

Гэткая „суседзкая" крытыка выклікала вялікае абурэньне ў клюбе „Chłopów", урад якога заявіў, што ня толькі ня хоча аб'яднаньня з „Wyzwoleniem", але—зрывае ўсялякія адносіны з сучасным прэзыдыумам „Wyzwolenia".

Той-жа прэзэс клюбу „Wyzwolenia", п. Рудзіньскі, адазваўся ў сваей прамове на зьезьдзе аб „найрадыкальнейшым" з сяброў партыі, дэпутаце доктары Фідэркевічу, назваўшы яго „komunizującym". Гэты дэпутат зрабіў у гутарцы з супрацоўнікам „Kur. Polk." свой дыагноз аб хворай „вызваленскай" партыі, што „хворы арганізм трэба... парэзаць на кавалкі".

„Лепш было-б для сялянскага руху, каб у Сойме стварыліся з (Wyzwolenia) чатыры новыя групы"—казаў ён.

А на пытаньне, што давяло партыю да сучаснага пагражаючага стану, коратка адказаў, што гэта разваліць партыю здалеў, як ніхто лепш, сам прэзэс яе клюбу п. Рудзіньскі, які ўсіх „zraził" да сябе...

Запраўды-ж, трэба згадзіцца з п. Фідэркевічам, што ня толькі прэзэс клюбу, які лае публічна сваіх сяброў, і сваіх найбліжэйшых палітычных прыяцеляў, ды робіць публічна даносы на іх, закідаючы ім „камунізм"—за прапазіцыю амністыі для палітычных вязьняў,—але і ўся тая сацыяльна-палітычная „мікстура" (мешаніна), якая завецца „Вызваленьнем", як безнадзейна хворы арганізм, павінна разьбіцца на кавалкі

Пасьля ўсяго гэтага „радыкальныя" рэзалюцыі разваліваючаеся партыі ня маюць ніякае рэальнае вартасьці. Падаем іх аднак-жа дзеля інфармацыі:

1) Зьезд дамагаецца безадкладнага роспуску Сойму і новых выбараў паводле старага выбарнага закону.

2) Зьезд ліча пажаданым утварэньне ў Сойме блёку радыкальных работніцкіх і сялянскіх партыяў і падрыхтаваньне адналітага фронту (!) лявіцы проці рэакцыі—на час выбарнай кампаніі.

3) Зьезд дамагаецца скасаваньня Сэнату.

4) У справе аслаўленай „Санацыі Крэсаў" зьезд трэбуе ад ураду найвялікшай для Польскай дзяржавы справы: трэба даць запраўдную гаспадарчую запамогу мясцоваму насяленьню, трэба чым хутчэй правясьці зямельную рэформу, папрявіць адміністрацыю, даць волю разьвіцьцю беларускай. украінскай і літоўскай школы, увясьці ў жыцьцё запраўдны самаўрад — на падставе прызнаньня паўнаты правоў беларускага і ўкраінскага народаў на сваё ўласнае нацыянальнае і культурнае разьвіцьцё.

5) У справе адносінаў да ўраду зьезд зусім адобрыў пастанову Соймавага Клюбу партыі, якая завастрае апазіцыйную акцыю проці ўраду — за яго рэакцыйнасьць, не вагаючыся нават перад звальненьнем сучаснага ўраду.

Барацьба з клерыкалізмам[1]) у Францыі.

Далучэньне Эльзаса і Лётарынгіі і... ўваскрашэньне Польшчы, „заўсёды найвярнейшай дачкі" Каталіцкай Царквы, ратуючы Францыю пакульшто з вонкава—палітычнага боку, пачалі пагражаць раптам унутранаму міру краю...

Былыя нямецкія правінцыі ня ведалі суровых антыклерыкальных Законаў Комба (Нямецкі урад не баяўся, дык і не перасьледаваў каталіцкай царквы...), а цяпер ураду п. Эрыо прыйшлося, як калісь пры выданьні гэтых законаў у Францыі, ламаць сілаю моцны апор каталіцкіх біскупаў і царкоўных арганізацыяў у новадалучаных правінцыях, што выклікала па ўсей Францыі салідарны пратэст значна ўзмацаваўшагася — у часе вайны і панаваньня „нацыянальнага блёку"—францускага клерыкалізму. Але гэты апор францускага кліру, як і наагул уплывы і апэтыты Ватыкану ў Францыі, ніколі не маглі-б так узмацавацца і з такой адвагай аб'явіць вайну сьвецкай дзяржаўнай уладзе, калі-б ня тая новая падпора і падмога, якую Ватыкан атрымаў у паўстаўшай з мёртвых Польшчы, у якой каталіцкі клір іграе ад пачатку наймагутнейшую палітычную роль...

У сучасны мамэнт у Францыі йдзе ўжо запраўдная вайна між царквой і дзяржавай... Эрыо скасаваў пасольства пры Ватыкане. А ў адказ на гэта апошнія дні францускія кардыналы і біскупы выпусьцілі адозву, сьціраваную ня толькі проці ўраду Эрыо, але б'ючую шмат далей — проці самага прынцыпу сьвецкага ладу ў дзяржаве наагул, а перад усім проці сьвецкай школы. Адозва францускіх кардыналаў кляйміць наагул самае „сучаснае атэістычнае[2]) гаспадарства" разам з яго законамі.

„Гэта-ж не законы, але гэта толькі гвалт і ўціск, кажуць князі царквы, заклікаючы верных да непакорнасьці і актыўнага апору гэтым бязбожным „законам" сучаснага бязбожнага гаспадарства...

Нават памяркоўны „Le Temps" ня вытрымаў і пратэстуе проці гэтага касаваньня „самых падставаў сучаснай дзяржавы". Больш радыкальныя газэты пішуць, што адозва францускіх „сьмірэнных" ня толькі абвяшчае барацьбу асноўным законам Францыі—і наагул падставам дэмакратыі, але зьяўляецца „заклікам да бунту проці закона і—да хатняй вайны"...

Адозва выклікала вялікае парушэньне ў-ва ўсім краю. А беспасярэднім яе рэзультатам (—бо

[1]) Клерыкалізм — імкненьне царквы йграць палітычную роль у дзяржаве.

[2]) бязбожнае.

і мэтай!) было абвяшчэньне школьнай забастоўкі ў Эльзасе і Лётарынгіі...

Кардыналы і біскупы забаранілі каталікам-бацькам пасылаць дзяцей у школу, пакуль францускі ўрад не скасуе новых законаў, якія пазбаўляюць каталіцкі клір істнаваўшага дагэтуль тут яго панаваньня над школай.

У Кольмары клерыкалы рыхтуюць ужо запраўдны бунт, заклікаючы не плаціць падаткаў і не даваць рэкрутаў у войска.

Вось, пры якіх абставінах адбываўся разгляд гэтых законаў у парляманце.

Дык няма нічога дзіўнага, што рашучае паседжаньне яго было... мала сказаць, што бурнае.

21-га сакавіка, пасьля прамовы Эрыо ў абарону закону аб акачальным аддзяленьні царквы ад дзяржавы (аб пазбаўленьні духавенства ўсялякай палітычнай ролі) выражана даверые для ўраду большасьцяй 380 галасоў проці 30. Закон прайшоў прыбліана тэй-жа большасьцяй.

Але, калі назаўтрае Эрыо цадняў у парляманце справу аб належным з боку дзяржаўныя ўлады рэагаваньні на рэвалюцыйную адвзву кардыналаў і выклікаyную ёю школьную забастоўку, дык у палаце пачаўся нячуваны нават у гарачым францускім парляманце скандал. Калі Эрыо сказаў, што атакі кардыналаў на рэспубліку—гэта абраза і скандал, што пасланьне Папы — правакацыя, што можна цаніць роль запраўднага каталіцызму ў мінуўшчыне, але гэта—ня той „каталіцызм банкіраў, што пануе на сьвеце цяпер“,—дык узьнялася такая бойка, пачатая правіцай, якой ня бачыла яшчэ нават француская палата. Бойка трывала паўгадзіны.

Пасьля перарыву, калі азарт крыху заціх, Эрыо пробаваў прадаўжаць прамову, але правіца не дала яму скончыць. Прышлося ўвадзіць у салю каманданта з гвардыяй, каб вывясьці сілай дэманстрантаў.

Пасьля гэтага, лявіца зрабіла Эрыо авацыю. Перамога ўраду Эрыо — бясспрэчная, але наагул павага Францыі і яе ўнутраная, як і вонкавая, моц ад гэтага, раптам узмацаваўшагася „ўнутранага ворага“—ня можа ня зьменшыцца.

Дзіўная рэч, як усе ўсялякія беды валяцца на Францыю—якраз у выніку яе вялікай і бязумоўнай перамогі ў Вялікай вайне,—ад надмеру яе шчасьця, велічы і моцы. **В.**

Прэзыдэнцкая кампанія ў Нямеччыне.

20 гэтага месяца скончыўся апошні тэрмін дзеля выстаўленьня кандыдатаў на прэзыдэнта, а 29 таго-ж сакавіка адбудзецца ўжо першае галасаваньне. Але выбарная кампанія пачалася амаль не на другі дзень па сьмерці прэзыдэнта Эбэрта.

Цяпер барацьба пад камандай выстаўленых партыямі павадыроў разгарэлася ва-ўсю!

Як было і ў часе выбараў ў Парлямант, усе найвялікшыя салі ў ва ўсіх вялікшых местах краю зараз-жа панаймалі аб'яднаныя нацыяналісты і людоўцы—найбагацейшыя партыі зямельнага і прамысловага капіталу.

Як-жа разьбіліся ці згуртаваліся і каго выставілі нямецкія партыі на гэтае вельмі вольнае становішча прэзыдэнта, якому канстытуцыя Рэспублікі дае вельмі значную ўладу і ўплыў на справы?

Перадусім трэба сьцьвердзіць, што нямецкія партыі, як гэта ні дзіўна, больш разьбіліся, чым згуртаваліся, ня гледзячы на тое, што гэта вельмі перашкодзіць аўтарытэту нават таго шчасліўца, які-б атрымаў прыпадкам высказаную канстытуцыяй абсалютную большасьць.

Гэтае разьбіцьцё партыяў выклікана тым завастрэньнем партыйнай барацьбы, якая ўсё расьце ў Нямеччыне, а таксама і тым, што пасьля першага галасаваньня мае быць другое—апошняе, рашучае. Дык першае галасаваньне толькі проба ўласных сілаў, падлічэньне сваей арміі кожнай групай,—на падставе чаго пасьля першага галасаваньня і адбудуцца вялікія зблёкаваньні, зложацца, пэўна-ж, дзьве вялікія саюзныя арміі—лявіцы і правіцы, якія і дадуць генаральны бой 26 красавіка...

На першае галасаваньне партыі выставілі гэткіх кандыдатаў.

Разьбітая на 3 корпусы правіца выстаўляе: умераныя нацыяналісты (былыя кансэрватары) і людоўцы (б. нацыянал лібэралы) — Ярраса, прэзыдэнта Дюйсбурга (ў Надрэніі), прыяцеля Штрэзэмана; баварскія клерыкалы-манархісты— баварскага прэм'ера Гэльдта; крайнія нацыянасісты і гітлераўцы—вядомага генарапа Людэндорфа, які толькі-што заявіў, што зусім пакідае палітычную дзеяльнасьць.,.

Цэнтр („каталіцкая партыя“) высоўвае былага прэмьера Маркса. Дэмакраты (якім Штрэзэман папсаваў іх першага, вельмі папулярнага ў-ва ўсім краю кандыдата сучаснага ваеннага міністра Гэсслера, заявіўшы, як міністр заграгнічных спраў, што яго кандыдатура была прынята саюзнікамі, як пагроза рэваншам) выстаўляюць баданскага прэзыдэнта Гэльванаха.

Сацыял дэмакраты выставілі кандыдатуру былага прэм'ера Браўна.

Камуністы таксама выставілі асобнага кандыдата работніка.

Як бачым—поўнае разьбіцьцё ўсіх істнаваўшых у Нямецкай Рэспубліцы коаліцыяў—як левай, так і правай; няма ані цэнтра-праву, паставіўшага сваіх людзей на чале ўраду, ані знамянітай так-званай „вэймарскай коаліцыі“—цэнтру-дэмакратаў-сацыялістаў. Кожная калонна „ідзе ў бой асобна“, але, як сказана, „біць“ яны, паводле вядомай нямецкай прыказкі, будуць разам.

Як-жа зложацца, згуртуюцца гэтыя партыйныя калонны ці корпусы ў арміі—у мамэнт апошняга рашучага бою?

Два прынцыпы гэтага падзелу — два лёзунгі барацьбы высунула сучаснае нямецкае сацыяльна-палітычнае жыцьцё: гэта—„рэспубліка ці манархія“, і „сацыялізм ці буржуазія“.

Так, прынамся, пішуць партыйныя газэты.

Але лёгка зразумець, што з гэтымі востра-палемічнымі партыйнымі лёзунгамі будзе больш толькі дзеля віду прыкрывацца іншая пара лёзунгаў, якая ля-

Інтэрпэляцыі Беларускага Пасольскага Клюбу.

№ 166—ла п. Старшыні Рады Міністраў — у справах:

1) **бяспраўнага зачыненя беларускай школы ў** вёсцы Лядзіна, гм. Рагутна, Слонімскага павету;

2) **прымусовых рэквізыцыяў інвэнтару і гаспадарскіх прыладаў** у вёсцы Лядзіна;

3) **біцьця паліцыяй і гмінымі ўрадоўцамі сялян** вёскі Лядзіна;

4) **біцьця дзяцей** у польскай школе ў в. Лядзіна.

У вёсцы Лядзіна, гм. Рагутна, Слонімскага пав., у пачатку 1923—1924 школьнага году была адчынена польская школа, у якой вучыцелькай была п. Марыя Белаусоўна. У палове школьнага году вышэйсказаная вучыцелька, як беларуска, была звольнена, а на яе мейсца п. інспэктар назначыў вучыцелем п. Біля, родам з Галіччыны. З прычыны таго, што вучыцель Біль пачаў у школе біць дзяцей, а таксама быў варожа настроены да мясцовай люднасьці, польская школа пачала ўсё больш пусьцець, аж у канцы-канцоў жыхары вёскі Лядзіна зрабілі прыгавор, падпісаны 65 гаспадарамі, аб адчыненьні ў іх вёсцы беларускае школы з даўнейшай вучыцелькай Марыяй Белаусоўнай. Гэты прыгавор у свой час, а іменна 27/X 1924 г., быў перасланы пану школьнаму інспэктару ў Слоніме, які аднак-жа ня рачыў даць ніякага адказу. Аднак з увагі на жаданьне вучыць дзяцей у матчынай мове, а так-жа дзеля таго, штс вучыцель Біль у польскай школе біў дзяцей, сяляне пастанавілі адчыніць у вёсцы Лядзіна сваю прыватную беларускую школу, якую мелі ўтрымліваць сваім коштам. Запрошаная дзеля гэтага вучыцелька М. Белаус пачала навуку з 45—50 дзяцьмі і вяла школу да новага 1925 году. У польскай школе засталося толькі 4 дзяцей... Школьныя і гмінныя ўлады, бачучы, што польская школа асталася бяз вучняў, пачалі тасаваць адносна да насяленьня в. Лядзіна рэпрэсіі, накладаючы грашовыя кары на ўсіх сялян, дзеці якіх хадзілі ў беларускую школу, — быццам за ўхіленьне ад абавязку агульнага навучаньня.

Дзеля таго, што прычына непасыланьня дзяцей у школу была нязгодная з праўдай, сяляне не плацілі незаконна накладзеных грашовых караў. У выніку гэтага пачаліся рэквізыцыі жывога і мёртвага інвэнтару ў сялян в. Лядзіна.

Гэтыя незаконныя рэквізыцыі адбыліся 4 разы:

1) Каля 10/XII 1924 г. ў в. Лядзіна прыехалі з Раготна войт, солтыс, пастарунковы, вывядоўца, рэфэрэнт і сьледчы судзьдзя з Слоніма і пазабіралі ад гаспадароў розныя дамовыя рэчы і інвэнтар.

2) 27/XII 1924 г. ў в. Лядзіна прыбылі: войт гмінны, сэкрэтар, камандант паліцыі і пастарунковы і пазабіралі ў сялян жывы і мёртвы інвэнтар; пры гэтым, калі хто спраціўляўся гэтаму рабунку, дык быў біты і душаны за горла. Аўдоцьцю Юргель і Алесю Клок гэтак душыў за горла пастарунковы Мондры. Паўліну Юргель душылі, папіхалі і мучылі, а пасьля забралі на пастарунак і пратрымалі там два дні. У рэзультацее дазнаных мукаў Юргелёва паважна захварэла і дагэтуль яшчэ хварэе. Адначасна з тым у яе забрана апошняя цялушка і загадана ёй, каб яна прывязла ў гміну для кармленьня скацінкі воз сена, які пасьля і быў прымусова за нізкую цэну куплены ў Юргелёвай. Таксама была моцна патурбавана Алёна Курман, якая, будучы на апошнім месяцы ўцяжку, ляжала ў ложку. У яе груба вырвалі з пад галавы падушкі і зьдзекаваліся над ёй. У часе апошняе 4-ае візыты вышэўпамянутыя асобы зьнялі з плечаў Тамашу Курману яго куртку.

Сказаныя прадстаўнікі ўлады гміннай і дзяржаўнай, спаткаўшы на вуліцы лёгка адзетага Рыгора Семянюка, загадалі, каб ён адвёў у Раготна забраную цялушку, а калі той зусім слушна адмовіўся споўніць гэты загад, дык яго зусім зьбілі і адаслалі на пастарунак у Раготна, гдзе і прадтрымалі яго аж два дні. Апрача пералічаных асоб, той самы лёс спаткаў і шмат іншых сялян, якія па два дні прасядзелі пад арыштам праз самавольства паліцыі. Для адчыненьня і ламаньня замкоў быў прыведзены каваль, Васіль Нічыпар, аднак-жа, паліцыя сьпісала на яго пратакол „за спраціўленьне ўладам“

3) Каля 3 га студзкня 1925 г. ў в. Лядзіна адбылася трэцяя чарговая рэквізыцыя. Была яна праведзена войтам гміны, сэкрэтаром і 2 пастарунковымі: Русецкім і Саланцам. У часе гэтай рэквізыцыі войт сам асабіста зламаў замок і ўвашоў у гумно, належачае да Пятра Пацынкі. Рэквізыцыя гэтая ўчыніла жыхарам вёскі Лядзіна вялікія шкоды ў інвэнтару і іншых дамовых рэчах.

4) Чацьвёртая рэквізыцыя мела мейсца 9-га студзеня 1925 году. У ёй прымалі ўчасьце войт гмінны, памоцнік сэкрэтара і пастарунковы Мондры. У час гэтага наезду мелі мейца гэткія факты.

Названыя прадстаўнікі ўлады пагражалі Саламеі Семянюк тасаваньнем гвалту, калі яна будзе спраціўляцца. Забралі ў яе 64 локці палатна і падушку. Цераз колькі дзён усё было зьвернена, апрача 4 лакцёў палатна, якія ўзяў сабе пісар Трынкевіч.

У адсутнасьці гаспадара хаты была біта і душана за горла Софія Сайчык, якая была ўцяжку. Яна прапанавала войту ўзяць куртку і падушку, але войт сказаў, што гэтага мала і пайшоў забіраць сячкарню. У гэты час пастарунковы ўхапіў Софію Сайчык, якая хацела бараніць сячкарню, і, прыціснуўшы яе да студні, сьціснуў яе за горла. Дзеці яе пачалі плакаць; тады зусім самлеўшую кабету пастарунковы выпусьціў з сваіх кіпцюроў. Ад пражытых мукаў Софія Сайчык дагэтуль яшчэ хварэе.

70-летняя старушка Барбара Семянюк і яе дачка былі біты і мучаны выканаўцамі незаконнай экзэкуцыі за спраціўленьне бяспраўнаму адбіраньню рэчаў. Ад дазнаных мукаў старушка павінна была праляжаць некалькі дзён у ложку. У Барбары Семянюк забралі падушку, саган і ўцюг. У Аляксандра Пацынкі забралі зялезную барану і калаўрот, пры чым войт сам адбіў замок у клуні.

Гэткі самы лёс спаткаў усіх тых сялян, дзеці якіх хадзілі ў беларускую школу. Характэрным зьяўляецца той факт, што з усей вёскі Лядзіна ня былі пакараны толькі солтыс Аляксей Пацынка і Кастусь Пацынка—швагер гміннага пісара, хаця іх дзеці таксама хадзілі ў беларускую школу, замест у польскую.

Што датычыць апошняга выпадку адбіраньня інвэнтара і маемасьці — за вучэньне дзяцей у беларускай школе,—дык тут меў мейсца яшчэ і іншы цікавы факт.

З прычыны зробленых 3-х бяспраўных „рэквізыцыяў дэпутат Ярэміч тэлеграфна зьвярнуўся да п. Міністра Тугутта, які 7-га студзеня г. г. адказаў гэткай тэлеграмай: „Міністэрства загадала тэлеграфна спыніць выкананьне караў да праверкі.—Тугутт“. Ня гледзячы на тое, што тэлеграма гэтая была выслана 7-га студзеня, рэквізыцыя маемасьці і вышэйпаказаныя гвалты і надужыцьці адбываліся ў в. Лядзіна 9 га студзеня г. г.

Пераходзячы да справы біцьця дзяцей у польскай школе ў в. Лядзіна, падаем некалькі прыкладаў тасаваньня гэтай кары вучыцелем Білем.

1) Вучыцель Біль пабіў цэпам 8-летняга вучня Пятра Жыгаліка; 2) пабіў і перапалохаў 7-летнюю Стэфанію Якаўчык, якая з гэтай прычыны была хворая ў ложку, аднак, вучыцель прымушаў, каб яе пасылалі ў школу і прымусіў бацьку прынесьці ў школу хворую дачку—на агляд яе вучыцелем. Пасьля гэтага, дзякуючы даносам вучыцеля, бацька пабітай дачкі Пётр Якаўчык мусіў 2 тыдні сядзець пад арыштам у Раготне. Пётр Якаўчык пазбыўся гэтага перасьледаваньня толькі тады, калі занёс п. вучыцелю пару пеўняў. Падобных прыкладаў біцьця дзяцей і надужыцьцяў адносна да бацькоў налічаецца вельмі многа.

Вышэйпаданыя факты, праверaныя і ўстаноўленыя на мейсцы дэпутатамі, красамоўна сьведчаць аб „praworządności“ (законнасьці) на беларускіх абшарах. Там, дзе ідзе аб беларускую школу, дзе гэтай школы дамагаецца беларускае насяленьне, дзе гэтую школу здабыла сабе насяленьне рэвалюцыйным спосабам і вучыць ў ёй сваіх дзетак,—там польская ўлада тасуе нават варварскія спосабы прыдушэньня беларускага культурнага руху—дарогай грашовых караў, біцьця насяленьня і зьдзекаў над кабетамі, дарогай пратаколаў і арыштаў.

Школьны інспэктар у Слоніме ўчыніў падвойнае надужыцьце і нарушэньне абязываючых законаў. Першае, самы факт вучэньня дзяцей у беларускай школе, аб якой у сваім часе было заяўлена інспэктару, ня сьведчыць аб тым, быццам дзеці ўхіляюцца ад абавязку агульнага навучаньня, і накладаньне з гэтае прычыны грашовых караў зьяўляецца пагвалчаньнем дэкрэту Начальніка Дзяржавы, выданага ў 1919 годзе. Другое,—сказаны дэкрэт аб абавязку агульнага навучаньня выразна прадбача замену грашовае кары на 5 дзён арышту. Калі йдзе аб насяленьне вёскі Лядзіна, дык якраз уся вёска хацела панясьці гэтую кару, але зусім ня кару адбіраньня інвэнтара і маемасьці, ды біцьця і зьдзекаў над насяленьнем. Аднак-жа, усюды, відаць, баючыся паважных разрухаў, не хацелі выконываць дэкрэту і садзіць усю вёску ў вастрог, а рашылі ўзбагаціць касу інспэктарату, хаця спосабам, праўду кажучы, вельмі грубым і незаконным.

Дзеля таго, што гэтая інтэрпэляцыя падае факты культурнага ўціску беларусаў у Польшчы і дзеля таго мае палітычную падкладку, інтэрпэлянты маюць надзею, што п. Старшыня Рады Міністраў ужыве адпаведнага спосабу дзеля вырашэньня справы, а не перашле яе папросту да ведама старосты і школьнага інспэктара, які сам уложа адказ, а міністэрства толькі перашле ў адказ п. Маршалку Сойму. Гэтую агаворку зьмяшчаемо дзеля таго, што папярэдняя практыка паказала, што там, дзе надужыцьці якраз мелі мейсца, адказы на інтэрпэляцыі гаварылі аб „няістнуючых надужыцьцях“, якіх мясцовая ўлада „не ўстанавіла“.

Дзеля вышэйсказанага інтэрпэлянты пытаюцца ў п. Старшыні Рады Міністраў: 1) Ці мае ён выдаць распараджэньне не зачыняць беларускіх школаў, не рабіць ім перашкодаў і не перасьледаваць беларускага школьніцтва? 2) Ці мае ён пацягнуць да судовай адказнасьці школьнага інспэктара ў Слоніме за пагвалчаньне дэкрэту аб абавязку агульнага навучаньня? 3) Ці мае ён навучыць інспэктара слухаць тэлеграфных распараджэньняў міністэрства? 4) Ці мае пацягнуць да судовай адказнасьці каманданта паліцыі, пастарунковых, войта гміны і сэкрэтара—за рабунковае спаганяньне грашовых караў, біцьцё насяленьня і караньне яго арыштамі, а таксама п. Старосту, які няправуна загадаў спаганяць грашовыя кары? 5) Ці мае пацягнуць да судовай адказнасьці вучыцеля польскай школы за біцьцё дзяцей у школе і — прыманьне хабароў? 6) Ці мае даць адшкадаваньне за страты, учыненыя павятовымі ўладамі сялянам вёскі Лядзіна?

Варшава, 27-га студзеня 1925 г.

жыць глыбей у народна-дзяржаўным жыцьці. Гэта — ці Нямеччына павінна вясьці далей палітыку пасыўна-эвалюцыйную ў рамках трактатаў, прадыктаваных пераможнымі, ці—наадварот—павінна, бо ўжо мае сілу і адвагу актыўна змагацца з трактатамі, з нядоляй, з апекай...

Як ведама, сацыялістычныя ўрады з прэзыдэнтам сацыялістам зрабілі сабе сьпярша кар'еру, а пасьля... выкапалі магілу — палітыкай пасыўнага праціўленьня. Гэтая палітыка мела ўсе падставы ў свой час. Але цяпер можна сьцвердзіць, што гэтая палітыка і яе павадыры пакулц-што адыйшлі ў бок...

Дык можна сьмела прадбачыць перамогу—не сацыялістаў.

Што датычыць лёзунгу „рэспубліка ці манархія“, дык нават манархісты тактычна не выстаўляюць на від сваей „ня блізкай яшчэ“ мэты,—каб не дражніць, як унутраных, таксама і пераважных заграгічных (францускіх) гусей.

Дык можна прадбачыць, што перамога будзе на старане буржуазнай, права - цэнтравай кандыдатуры, якая пры большай актыўнасьці высунуўшых яе палітычных групаў будзе выклікаць найменш асабістых закідаў і небяспек, з пункту гледжаньня, як унутраных, таксама і заграгічных адносінаў.

Кандыдатура Людэндорфа, камуністаў, а таксам і сацыялістаў адпадаюць бязумоўна; кандыдатура Маркса—моцная, бо цэнтравая, але мае ўжо скандальную мінуўшчыну: правалы ў Прусіі. Дык астаюцца толькі кандыдаты Яррэс, Гельнах і Гэльдт.

Але адошні—баварэц, а другі бадэнец—для Бэрліну гэта—недапусьціма. Дык вось, здаецца, ад умовы паміж блёкам нацыяналістаў з людоўцамі цэнтру і дэмакратамі і будзе залежаць выбар асобы прэзыдэнта.

Блёк мае без параўнаваньня мацнейшыя лічбы і ўплывы, але ад дэмакратаў залежыць даць абсалютную большасьць, як цэнтра-праву, таксама і цэнтралеву.

Важнейшыя здарэньні.

У Польшчы.

Нямецкая прапазіцыя Польшчы.

„Тімэс“ паведамляе, што нямецкі ўрад зьвярнуўся да польскага з прапазіцыяй перагавораў у справе перагляду заходніх граніц Польшчы.

Польскі ўрад адказаў, што рашуча адкідае гэную прапазіцыю.

П. Бэнэш у Варшаве.

У Варшаву зьбіраецца чэхаслдвацкі міністар, доктар Бэнэш—у справах таргавага дагавору, а можа і палітычных...

Працэс пасла Ланьцуцкага.

У Перамышлю пачаўся пры зачыненых дзьвярох працэс дэпутата-камуніста Ланьцуцкага. Абвінавачаны атрымаў з розных краёў ад камуністаў шмат прывітаньняў. Па месьце ходзяць патрулі.

Заграніцай.

Замах на папскага нунцыя ў Літве.

У габінэт прадстаўніка рымскага папы ў Коўне нехта кінуў праз вакно вялікі камень, які ўпаў каля сядзеўшага пры стале нунцыя Цэхіні. У сувязі з усей кампаніяй проці Ватыкану нунцый Цэхіні выяжджае з Літвы ў Рым.

Нямецкія пляны.

Парыжскія газэты пішуць, быццам Штрэзэман запрапанаваў Францыі і Англіі аж 3 розных пляны перагляду нямецкіх граніц. Першы плян—за гарантыю франка-нямецкай граніцы Нямеччынай; апошняй варочаецца назад Гданск з калідорам (і Сьлёнск?). Калі гэты плян будзе адкінуты, тады немцы высоўваюць другі плян: за гарантаваньне франка-нямецкай і польска-нямецкай граніцы Нямеччына атрымлівае згоду саюзьнікаў на злучэньне з Аўстрыяй. Нарэшце, трэці плян — у тым, каб за гэтую-ж гарантыю з боку Нямеччыны саюзьніцы вярнулі ей усе яе калёніі.

Амэрыка аб эвакуацыі Кельну.

Амэрыканскі ўрад моцна націскае на саюзьнікаў у справе выкананьня артыкулу Трактату аб ачышчэньні кельнскага абшару. Наагул Амэрыка, улажыўшы значныя капіталы ў Нямеччыну (пазыка ў зьвязку з „плянам Доўса“ і іншыя), гэтым самым моцна заінтэрэсавана ў эканамічным, а, значыць, і палітычным разьвіцьці краю.

„Злучаныя Штаты Эўропы“.

Чэхаславацкі міністар заграгічных спраў п. Бэнэш апрацаваў праект Злучаных Штатаў Эўропы, які мае разаслаць усім урадам, прадстаўленым у Лізе Народаў, на разгляд.

Ізноў урадовы крызіс у Прусіі.

Двойчы выбраны прускім прэм'ерам Маркс ізноў падаўся ў адстаўку—з прычыны немагчымасьці ўтварыць габінэт.

Новы прэм'ер Фінляндыі.

З прычыны адстаўкі фінляндзкага габінэту, прэзыдэнт Фінляндыі даручыў утвар эньне ўраду прафэсару ўнівэрсытэту Туленгэйму, выдатнаму палітычнаму дзеячу, быламу міністру і кандыдату на прэзыдэнта рэспублікі.

Сьмерць Аверчэнкі.

У Празе памер ведамы ўсяму сьвету і агульна любімы расейскі пісьменьнік—гумарыст Аркадзь Аверчэнка.

ХРОНІКА.

Да сягоньняшніх угодкаў. Сягоньня— з прычыны прыпадаючых угодкаў—Беларускі Нацыянальны Камітэт зьбіраецца на ўрачыстае паседжаньне ў 12 гадз. дня.

Паседжаньне закрытае, выключна для сяброў Камітэту.

Увечары, у 8 гадз.,—урачыстая акадэмія, пасьвячоная Скарыне. Акадэмія адбудзецца ў салі Віленскае Беларускае Гімназіі (Вострабрамская 9).

У 10 гадз. раніцы ў касьцелі сьв. Мікалая адбудзецца ўрачыстае набажэнства.

У Маладэчыне 25 сакавіка (марца) г. г. гуртком моладзі белар. гімназіі ладзіцца спэктакль будзе згуляно „Страхі жыцьця“, „Збянтэжаны Саўка“ і „Пасланец“.

Адкрываецца ў Маладэчне Белар. кнігарня, Пілсудская вул. № 61.

Канфіскацыя „Студэнцкае Думкі“. Камісар Ураду на м. Вільню сканфіскаваў № 3 студэнцкае часопісі „Студэнцкая Думка“.

Югаслаўскія госьці. У Вільню прыяжджаў югаслаўскі акадэміцкі хор, які даваў тутака свае канцэрты. У дзень канцэрту быў назначаны і беларускі студэнцкі вечар; аднак, п. камісар ураду, вядомы сваей „прыхільнасьцяй“ да беларусаў,—відаць, не хацеў, каб гэты беларускі вечар нарушыў „чыста польскі характар“ Вільні і Віленшчыны, і зусім беспадстаўна забараніў уладзіць яго—у апошні дзень...

Аднак, гэтая „высокая палітыка“ зусім збанкрутавала. Студэнты—беларусы здалелі пазнаёміцца з сэрбскімі калегамі — учасьнікамі хору і паінфармавалі іх аб палажэньні беларусаў у Польшчы, ды аб рэпрэсіі п. Камісара проці беларускага студэнцкага саюзу. Мала таго, група югаслаўскіх гасьцей захацела бліжэй пазнаёміцца з беларусамі і, адлучыўшыся ад рэшты і гэтак звольніўшыся ад гасьціннай „апекі“ польскіх гаспадароў места, заглянула ў Беларускі Музэй, выражаючы свой жаль, што такія цэнныя зборы памятак старае беларускае культуры знаходзяцца ў такім цесным памяшчэньні, з каторага да таго-ж „гаспадары места“ зьбіраюцца выкінуць іх на вуліцу...

Беларускія і сэрбскія студэнты знайшлі супольны язык, і югаслаўскія госьці, ня гледзячы на ўсе перашкоды, даведаліся аб беларусах і іх цяжкім жыцьці.

У Беларускім Музэі. Сьледам за сэрбскімі студэнтамі, у панядзелак, 23 сакавіка, музэй ім. Івана Луцкевіча аглядала экскурсія студэнтаўжыдоў з Варшавы.

Падручнікі рэлігіі ў беларускай мове. Варшаўскі Праваслаўны Сынод пастанавіў выдаць падручнікі—для выкладаньня рэлігіі, і малітвенікі для школаў у беларускай, украінскай, польскай, чэшскай і расейскай мовах.

„Мэморыял“ п. Павлюкевіча. За подпісам „старшыні“ так-званае „Тымчасовае Рады“, п. Павлюкевіча (тож „доктара“), а такжа „тоже бѣлоросса“ Кабычкіна—у міністэрства асьветы пададзены „мэморыял“ у справе беларускіх школаў.

„Мэморыял“ гэты—нішто іншае, як **чародны данос** на... Беларускі Пасольскі Клюб. Вось цантральнае мейсца гэтага „мэморыялу“:

„Беларускі Пасольскі Клюб, паміма таго, што у сваім часе байкатаваў языковыя законы, цяпер, стоючы перад фактам стварэньня Часовае Беларускае Рады (—ну, і сьмешнік-жа гэны „доктар“!), ляяльней да Польскае Дзяржавы, стараецца ўсю асьветную работу сканцэнтраваць у сваіх руках (—ну, паночку, няўжо-ж вы ня ведаеце, што гэтым займаецца Беларуская Цэнтральная Школьная Рада?!). Зусім ясна, што Беларускі Пасольскі Клюб, вядучы гэтую работу, яшчэ больш узмацаваў-бы свае ўплывы сярод сялянства, **пашыраючы процідзяржаўныя (antypaństwowe) ідэі**, і з школ зрабіў-бы свае пляцоўкі, а з вучыцялёў — сваіх агентаў. Дзеля гэтага дзяржаўны інтэрас Рэчыпаспалітай вымагае, каб гэтую асьветную работу вяла арганізацыя, палітычныя перакананьні якой згаджаліся-бы з ідэяй польскае дзяржаўнасьці ў Заходняй Беларусі. Такжа зусім ясна, што вучыцялі, зьвязаныя маральна і **матэрыяльна** (інакш: купленыя за грошы) з полёнофільскай арганізацыяй, сілай рэчаў зробяцца яе палітычнымі пляцоўкамі, пашыраючымі ідэі сужыцьця двух братніх народаў—польскага і беларускага“.

З далейшага тэксту „мэморыялу“ відаць, што „полёнофільская“ арганізацыя п. Павлюкевіча мае такіх „пэўных“ вучыцялёў ажно... 60, якімі гатова абдарыць польскую ўладу.

І за ўсе гэтыя ўсугі, як мы даведаліся, п. Павлюкевіч просіць ад польскага ўраду ўсяго толькі... **12 тысяч польскіх злотых**—на пэнсіі „дзеячам“ з гэнае „полёнофільскае“ арганізацыі!

На жаль, п. Грабскі ўпіраецца і гэтым пазбаўляе Польскую Рэчпаспалітую такіх бескарысна адданых ей слуг....

Справаздача па збору ахвяр на карысьць незаможных вуч. Віл. Бел. гімназіі: Сабрана 990 зл. 28 гр. Выдаткі 36 зл. 40 гр. **Чысты збор 953 зл. 88 гр.**

Адначасна Ц. Бел. Шк. Рада перасылае падзяку, як усяму грамадзянству, каторае сваімі ахвярамі дапамагло бедным вучням, так і сябром, якія бралі чынны ўдзел па збору.

Цэнтр. Белар. Школьная Рада.

Карэспандэнцыі.

Як людзі дамагаюцца сваей школы.

(З *Пружаншчыны*).

Сяляне вёскі Блудэнь, Картуз-Бярозкай гміны, даведаўшыся, што можна польскую школу ператварыць у беларускую, яшчэ з восені пачалі клапаціцца і напісалі прыгавар і г. д. Ды гэта ўсё нічога не памагло: гмінны войт не схацеў падпісываць. Даведаўшыся цяпер аб новым парадку адкрываньня беларускіх школ (падачай дэкларацыяў), бацькі 110 дзяцей, сабраўшысь 5 га сакавіка (марца), і паваліді да воласьці з дэкларацыямі. Войт і сэкратар давай крычаць, што ў Блудні ніколі ня можа быць беларускае школы, а хіба кожны бацька ў сваей хаце будзе дзяцей вучыць пабеларуску,—„як калісь, кажа,—палякі пры рускіх, дык цяпер і вам прышлося“. Дык мы ня рускія, а беларусы. А войт гмінны кажа „едзьце да школьнага інспэктара ў Пружану, а мяне гэта не абходзіць“, ды рашуча адмовіўся ад падпісаньня. Тады сяляне падалі яму „Dziennik Ustaw № 3 Rzeczy Pospol, z 14 stycznia“ і паказалі яму „Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oswiecenia Publicznego z dnia 7 stycznia 1925 г., але войт не схацеў і слухаць. Тады сяляне пайшлі да судзьдзі, але яго ня было дома, а сэкратар сказаў, што „ў нас няма ніякага распараджэньня аб падпісаньні дэкляарацыяў“. І нашы сяляне, засмуціўшыся, пайшлі дамоў.

Блудэнец.

Ад Рэдакцыі: Не здавайцеся і трэбуйце, каб гміна споўніла свой абавязак і пасьведчыла дэклярацыі. Калі-ж не, дык сьпішыце аб гэтым пратакол з подпісамі сьведкаў ды прышліце ў Школьную Раду ў Вільны, ці ў Беларускі Пасольскі Клюб—у Варшаву.

Асаблівыя „камуністы“.

(*Мілейчыцы, Бельскага пав.*).

12-га сакавіка а 3 гадз. ўначы мяйсцовая паліцыя з шпіком на чале явілася на рэвізію да млына жыхара вёскі Ятушчыкі, млынара Міхала Тымашэвіча, і пачала стукацца ў дзьверы. Апрача гаспадара і яго сына Пётры ў хаце быў прыезны з суседняй вёскі старык Іван Пыталь, які па просьбе гаспадара пайшоў адчыняць дзьверы. Пакуль палілі сьвягло, паліцыя была ў кухні, і мусіць, у гэты час нехта падкінуў ля шафы, якая стаіць каля дзьвярэй, шэсьць камуністычных праклямацыяў. Ператросшы ўсе пакоі і нічога не знайшоўшы, пайшлі ў кухню і там выцягнулі з пад шафы сьвежа падкінутыя праклямацыі. Пры гэтым паліцыянт Астроўскі перш, чым выцягнуць гэтую „літэратуру“, ужо закрычаў: „ёсьць камуністычныя праклямацыі“. Відаць, ведаў наперад, што ляжыць пад шафай.

Пётру Тымашэвіча арыштавалі, ня гледзячы на тое, што ён быў хворы і ляжаў у ложку. Есьць сьведкі, што сышчык яшчэ незадоўга перад тым пахваляўся „co ja chcę, to i zrobię“.

Рэдактар-Выдавец **Антон Пракапеня.**

Друкарня **Н. Левін і Сын**, Вільня, Нямецкая 22.